

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Ангелина Ничева Калинова на тема:
“ ФОРМИРАНЕ НА ПРЕНОСИМИ УМЕНИЯ У УЧЕНИЦИТЕ – 1.– 4.
КЛАС ЧРЕЗ УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ТЕХНОЛОГИИ И
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“

за присъждане на образователна и научна степен “Доктор” по научна
специалност „Теория на възпитанието и дидактика“ област на висше
образование 1. Педагогически науки професионално направление 1.2.
Педагогика;

Научни ръководители: доц. дн Румяна Неминска и доц. д-р Мария Тенева
Рецензент: проф. д-р Жулиета Савова

ДАННИ ЗА АВТОРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Ангелина Н. Калинова успешно завършва бакалавърска, а след нея и магистърска програма по Предучилищна и начална училищна педагогика (ПНУП) в Тракийския университет (ТрУ) – Ст. Загора. От 2016/7 год. е редовен докторант в същия университет. Натрупаният опит като начален учител, докторант и активен участник в обучителни и квалификационни програми ѝ позволява изключително успешно да интегрира професионално-педагогическата перспектива и експертиза на училищно равнище с академичната си подготовка и изследователска култура. Активното ѝ участие в различни форуми и публикационните ѝ изяви са свързани с професионално признание и заслужават висока оценка.

Със Заповед №2545/5.10.2021 на Ректора на Тракийския университет е определен съставът на научното жури.

Приложените от докторанта документи, отнасящи се до откритата процедура, са в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на Тракийски университет.

ОСНОВНИ ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е в обем от 269 страници. Структуриран е в увод, 4 глави, обобщение и изводи, приноси, литература и приложения. Използвани са и разнообразни графични формати за представяне на натрупаната и анализирана информация: таблици, диаграми, схеми, които не само визуализират значими аналитични моменти и отразяват установени динамики и тенденции, но и представляват значима добавена стойност.

Библиографията обхваща 127 източника на кирилица и латиница. Прави впечатление изключително коректното отношение на докторанта към публикациите независимо от времето на появата им в публичното пространство.

Ясно формулираните и логично обосновани изходни позиции и основания за избора и разработването на дисертационната тема показват не само уменията на докторанта да избере перспективна изследователска проблематика, но и убедително да я обвърже с европейските образователни приоритети, вкл. и с европейската компетентностна рамка.

Докторантът Калинова убедително разгръща своята изследователска логика, в която се открояват точно формулирани обект и предмет на дисертационната разработка, цел, задачи и изследователска хипотеза. Още тук мога изпреварващо да формулирам

едно от професионалните си основания да подкрепя и оценя положително този дисертационен труд. Авторът не само избира изключително актуална тема, не само показва много добро познаване на съществуващата съвременна нормативна уредба и европейски дискурси, но и убедително формулира концептуалната рамка, демонстрирайки компетентно познаване на съществуващите публикации и изследвания в тази област и умението си да види изследователската тема в широк контекст: парадигмален; професионален; активно субектно-дейностен; съдържателен.

Поставеният от Калинова акцент върху преносимите умения на учениците от начален етап, които се формират чрез учебното съдържание по технологии и предприемачество, е свързан с амбициозна авторска заявка – разкриване на ключовата роля на активната познавателна позиция на учениците в процеса на формиране на тези умения. На проучване и анализ се подлагат връзки и зависимости, които може да бъдат установени и потвърдени с помощта на лонгитудно изследване, а това вече само по себе си доказва посветеността и отдадеността на автора на избраната проблематика. Куражът на докторанта да се заеме с това изследователско поле, да го свърже с възможностите на учебното съдържание по технологии и предприемачество и с активната познавателна позиция на обучаваните, заслужава сериозно внимание и достойна оценка. Още повече, когато става дума за един относително нов учебен предмет в начален етап, основан на нова философия, на нова роля на субектите на обучение и комплексни очаквания, предмет, който се преподава от учители, част от които може да имат базова подготовка, която да не кореспондира с тези очаквания и актуални потребности.

Калинова показва, че умее да интегрира успешно основни подходи към ключовите аспекти в дисертационния труд, да представя, разграничава и анализира базисни понятия (съдържание на обучението, учебно съдържание, компетентност, компетенции, трансверсални компетентности, преносими компетентности и преносими умения като част от компетентностите), да представя сходства и различия между тях, да извежда същностни обединяващи и разграничаващи ги характеристики. В тази светлина оценявам високо авторския стремеж към постигане на понятийна чистота.

По разбираеми причини в своята изследователска работа Калинова не извежда като относително самостоятелен така нар. конструктивистки подход. По много убедителен начин тя обосновава спецификите на обучението и на учебното съдържание по технологии и предприемачество, в което имат място както репродуктивните ориентации за формиране на «специфични умения», така и такива за изграждане на преносими умения. Тези нови ориентации изискват «всички рубрики, информационни текстове, въпроси, учебно-трудова задачи и дейности в учебното съдържание да имат и ...- изпълнение на репродуктивни дейности; - изпълнение както на репродуктивни, така също и на продуктивни дейности (работа по проект и тема, проблемно-търсещи задачи и изследователски задачи; - изпълнение на творчески дейности; - осъществяване на самоорганизация при индивидуална и групова форма на работа” (с.8).

Обоснованото и убедително разкрито своеобразие на учебното съдържание, използвано в обучението по технологии и предприемачество в начален етап не позволява да се използва в „чист

вид” конструктивисткият подход, но докторантът имплицитно залага на негови идеи и възможни практики.

Изследователската част на дисертационния труд е надежно конструирана и методологически издържана. Комбинацията от методи позволява да се реализират изследователските задачи и да се докаже ефективността на модела на учебно съдържание, насочен към формиране на преносими умения, предполагащи и изискващи активна субектна позиция.

Изследователските етапи и равнищата на анализи, основани на детайлно разработената система от критерии и адекватно формулирани показатели към тях, са компетентно представени. И в тази част от своето дисертационно проучване докторантът показва високо равнище на изследователска култура и умения: концептуално-изследователски, аналитико-синтезни, интерпретационни, оценъчни. Математико-статистическите методи за обработка и доказване на търсени причинно-следствени връзки и зависимости са също подходящо подбрани и компетентно използвани.

Безспорно най-голямо постижение на дисертационния труд е създаването на дидактически модел на учебно съдържание, дейностите и учебните задачи в който са обвързани с активно субектно участие, водещо до оптимизиране на процеса по формиране на преносими умения. Целевият, съдържателният, процесуалният и резултативният компоненти в модела са сполучливо обособени и представени, а двуфункционалността на модела – да моделира и същевременно да изследва, е специално предимство.

Оценявам високо извършения от Калинова контент-анализ на учебното съдържание, заложено в учебните програми по технологии и

предприемачество от 1 до 4. клас, който позволява да се открият както безспорни предимства, така и безусловни слабости в подходите към учебните програми по технологии и предприемачество от 1 до 4. клас, техните цели и съдържание. Тази част от дисертационното изследване има не само приносна стойност, но и позволява да се търсят и взимат адекватни управленски решения, свързани с обновлението и усъвършенстването на учебните програми по технологии и предприемачество за начален етап.

Използването на експертни оценки на действащи учители е друго предимство на рецензирания дисертационен труд, защото обединява професионалната експертиза на педагогическите кадри, което по същество показва значимостта на перспективата за търсене на конкретни прояви на така нар. «професионализъм на работното място».

ВЪПРОСИ И ПРЕПОРЪКИ:

Въпроси:

1. Как на практика може да бъде усъвършенствано обучението по технологии и предприемачество в начален етап върху основата на резултатите от дисертационното изследване?
2. Как може да се оцени „самостоятелното” влияние на учебното съдържание по технологии и предприемачество върху формирането на преносими умения, ако приемаме, че формирането им се постига и в/чрез обучението и учебното съдържание и по други учебни предмети? Т.е. Как да се измерва „чистият” ефект от новия подход към учебното съдържание по технологии и предприемачество?
3. Използваният контент-анализ не е част от представените изследователски методи. Има ли причина за това?

Конкретен въпрос и по отношение на обсервационните методи (наблюдение с участие). Известно е, че observation се превежда и като наблюдение. Каква е разликата между наблюдение и разновидностите му и обсервационните методи?

Препоръка: Бих се надявала в разработката да намери естественото си място и въпроса за подготовката на учителите по технологии и предприемачество в начален етап–базисна и квалификационна. Вероятно това може да бъде направено в бъдеща публикация.

Препоръчвам да се създаде обхватна квалификационна програма, както и да се организират серии от вътрешно-квалификационни инициативи, насочени към усъвършенстване на обучението по технологии и предприемачество в духа на дисертационното проучване и резултати.

ДОСТОЙНСТВА И ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- избрана е изследователска проблематика, която е актуална и глобално значима за дидактико- методическата теория и практика на обучението по технологии и предприемачество в начален етап;
- формулираната тема и следваните в нея ориентации са позиционирани успешно в реална изследователска ниша както в национален контекст, така и на европейско ниво;
- успешно са интегрирани и анализирани съществуващи научни подходи, постигната е терминологична и концептуална яснота;
- подходящо са формулирани цел, обект и предмет на

изследването, а основните задачи и хипотеза са реалистично обособени и систематично реализирани;

- подбран и използван е пакет от подходящи изследователски методи и процедури;
- планирано и проведено е изследване с лонгитуден характер; реализирано е в 4 взаимно свързани етапа;
- подходящо избрани са интерпретационните акценти, а доказателствата са систематично натрупвани с помощта на различните методи, анализирани са успешно и са използвани убедително в подкрепа на дисертационната теза;
- по експериментален път е доказана приложимостта и ефективността на дидактическия модел на учебно съдържание по технологии и предприемачество в начален етап;
- заключението и формулираните препоръки/изводи са практически ценни и откриват нови изследователски и практико-приложни хоризонти.

Приемам представените от автора Ангелина Ничева Калинова основни теоретични и приложни приноси. Същевременно искам да акцентирам върху:

- постигнатата концептуална и понятийна яснота;
- избраната холистична аналитична ориентация;
- сполучливо формулираните критерии и показатели за оценяване на изследователските резултати;
- обособените клъстерни сечения с инструментална стойност;
- установяването на значими корелационни зависимости;

- конструирания и успешно функциониращ дидактически модел на учебно съдържание по технологии и предприемачество за начален етап;

- специфичните приложни измерения на дисертационната проблематика, отнасящи се до диференцираните подходи и задачи, които отчитат когнитивните, афективните и психо-моторните своеобразия на обучаваните;

- създадените отворени възможности да се оптимизират учебните програми по технологии и предприемачество за 1-4. клас върху основата на резултатите от дисертационното изследване, обвързани със създадения дидактико-методически модел.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензираният дисертационен труд притежава необходимите научни качества. Като изразявам своята категорична подкрепа и положителна оценка, препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Ангелина Ничева Калинова образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика” за нуждите на катедра „Педагогически и социални науки” към Педагогическия факултет в Тракийски университет, Стара Загора.

12.12.2022
София

Рецензент: проф. д-р Жулиета Савова